כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח



בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת דברים ■ ו' אב ה'תשע"ט ■ 07.08.2019 ■ גליון מס' 543

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

אז ימלא שחוק
בשבת זו חל תשעה באב ואנו דוחים את דיני האבלות עד ליום המקורי בו נשרף המקדש בעשרה באב. ולכן את הסעודה השלישית...
המשך בעמי 2

מדוע הקדים משה בתוכחתו את מעשה קורח לחטא העגל
בפרשתנו פרשת דברים (א' א') כתוב: וחצרות ודי זהב: פירש רש"י: "וחצרות - במחלוקתו של קורח, ודי זהב - הוכיחן על העגל...
המשך בעמי 3

שוויית קיץ
אשתי בשלבי הריון מתקדמים ובמהלך הצום החלה לחוש שלא בטוב, הרב הורה לה שלא להמשיך לצום אלא לשבור את הצום...
המשך בעמי 4

סיפור לשבת
כלום יש שלום בעולם?
שנה נוספת חלפה עברה, ושוב הלב נקרע מכאב, נמס מכך שעדיין לא קרה דבר. בית המקדש עודו שמם וחרב, שועלים...
המשך בעמי 5

שביבים
■ והאדמו"ר לא יכרע ולא ישתחווה
■ בין כבוד אמיתי למדומה
■ מחיצת בני אדם
המשך בעמי 8

הבו לכם אנשים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

נושא המנהיגות מופיע פעמים רבות בתורה, והמנהיגות אינה נבחנת רק איך האדם מנהיג את האחרים, אלא בעיקר היא נבחנת כיצד האדם מנהיג את עצמו. בתורה פוגשים אנו מנהיגות שהצליחה ומנהיגות שכשלה, החל מאדם הראשון שכשל לא רק במה "שנתנכר לעצמיותו, שפנה לדעתו של נחש ואיבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת איכה" כלשונו של הראי"ה קוק [מוסר הקודש עמ' קמ], אלא בעיקר כשלא ידע לאחר החטא ליטול אחריות אישית והטיל את האשמה על אשתו באומרו: "האשה אשר נתתה עמדי". אחריו בנו קין שגם הוא התכחש לאשמתו ואמר: "השומר אחי אנכי?!". מנהיגות כושלת מוצאים אנו גם בבית יעקב, כמו ראובן האומר לאחיו על יוסף: "לא נכנו נפש", אך בה בעת אינו מתייצב עם מלוא האמת הפנימית שלו ונאבק עליה, אלא מתחכם ואומר להם דבר אחד: "השליכו אותו אל הבור", דבר שימצא חן בעיני האחים, כשוונתו האמתית היא: "למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו". ורק מאוחר יותר כאשר הוא מזהה אצל אחיו חרטה על מעשיהם באומרם: "אשמים אנחנו", רק אז הוא מקבל אומץ ומטיח בפניהם: "הלוא אמרתי אליכם!". וכאשר סוף סוף ראובן לוקח מנהיגות, גם אז הוא מתחמק מלסכן את עצמו, ולכן כשהוא רוצה לשכנע את אביו שישלח אותם למצרים עם בנימין, אין הוא מקריב את עצמו אלא אומר: "את שני בני תמית", ומפני הרפיסות הזו נלקחה ממנו הבכורה.

התנהגות הפוכה מזו של ראובן מוצאים אנו אצל אחיו יהודה (ועל כך זכה למלכות למרות שלא היה הבכור), מפני שהוא אינו מתחמק מליטול אחריות על עצמו, וכשתמר כלתו אומרת לו: "הכר נא!" הוא מודה ואומר: "צדקה ממני!". וכשהוא מנסה לשכנע את אביו לשלוח את בנימין, הוא אינו מקריב את האחרים אלא אומר: "אנכי אערבנו, מידי תבקשנו, אם לא אביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים" - יהודה הראה דוגמא של נטילת אחריות וממנו אנו לומדים שהמרכיב המרכזי בהנהגה היא אישיותו של המנהיג, ולכן כשהחליט משה רבנו שלא יוכל לבדו לשאת את משא העם ובקש שותפים להנהגתו, הציע לעם ישראל ("הבו לכם" - אין הבו אלא לשון עצה - מדרש הגדול) שיבחרו מתוכם לא רק אנשים חכמים ונבונים, אלא הוסיף שיהיו "ידועים לשבטיכם" - "שאתם מכירים אותם שהרי גדלתם ביניהם" (מדרש הגדול), וכמו שפירש הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ב ה"ז): "וידועים לשבטיכם - אלו שרוח הבריות נוחה מהם" ומסביר הרמב"ם: "ובמה יהיו אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה ונפש שפלה וחברתם טובה ודיבורם ומשאם בנחת עם הבריות".

השפיטה היא אחת מדרכי הנהגה והיא משמשת לה דוגמא, גם כאן אין להסתפק רק בידע של השופט אלא נדרשות ממנו עוד חמש תכונות: "ענוה, יראה, שנאת הממון, אהבת האמת ובעלי שם טוב". וכדי ליישם בחיי החברה שלנו את הדרישות הללו במערכת המשפטית, יש צורך לחולל מהפיכה בשיטת מינוי השופטים או הדיינים, שאז לא רק השליטה בספר החוקים וצבירת ניסיון מעשי בעריכת הדין, הם הכישורים היחידים הנדרשים מהבא לשבת על כס המשפט, אלא חייבים לעמוד גם על טיבו של האיש החורץ גורלות. ולכן ההקפדה צריכה להתחיל כבר באיוש וועדת מינוי השופטים או הדיינים, לקבוע מי הם הממנים, כמו שאמרו במדרש [ספרי דברים טז]: "לא תכיר פנים - זה מינוי הדיינים. לא תטה משפט - שלא תאמר איש פלוני נאה, איש פלוני קרובי". ועל השלב המוקדם הזה המתחיל כבר במינוי הדיינים אמרו בגמרא [שבת קלט א]: "שבר ה' מטה רשעים - אלו הדיינים שנעשו מקל לחזניהם. שבט מושלים - אלו תלמידי חכמים שבמשפחות הדיינין". ופרש"י (שם): "שבט מושלים - מקל אגרופין של מושלין, היינו דיינים רשעים שתלמידי חכמים שבמשפחותם להם למקל ואגרוף, שעל ידיהם היו מעמידין אותן ומחפין עליהן ועושין סניגורון לדבריהם".

מהי השיטה האלטרנטיבית המבטיחה את בחירת הטובים ביותר? הדרך לכך לימדונו חז"ל: "אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ ישראל ובודקים, כל מי שמצאוהו חכם וירא חטא

וניו ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה הימנו - עושים אותו דיין בעירו, ומשם מעלים אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלים אותו לפתח העזרה, ומשם מעלים אותו לבית דין הגדול" [רמב"ם שם ה"ח עפ"י סנהדרין פח ב]. משא"כ השיטה הקיימת כיום היא שתלמיד חכם המבקש להיות דיין נדרש לבוא ולהיבחן ולהוכיח את ידיעותיו, ובמקביל להפעיל קשרים ולחצים כדי לזכות במינוי, שיטה המתאימה לחברה קרייריסטית ותחרותית שאינה הולמת תלמיד חכם צנוע הבורח מן הכבוד. ועל כן למעשה הטובים והראויים לדון נשמטים מן התפקיד. הנביא אומר: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" - רק הנהגה המשלבת את המשפט עם הצדקה היא שתביא את הגאולה. ולכן מנוי הדיינים הוא מרכיב חשוב לא רק לעשיית צדק אלא גם לקירוב הגאולה.

אז ימלא שחוק

/ הרב איתמר הרשקו

בשבת זו חל תשעה באב ואנו דוחים את דיני האבלות עד ליום המקורי בו נשרף המקדש בעשרה באב. ולכן את הסעודה השלישית אנו סועדים כרגיל ואף ניתן לאכול בה כסעודת שלמה בשעתו.

הגמרא נקטה בדוגמה של סעודת שלמה בדווקא על מנת לציין את ריבוי המאכלים שניתן להעלות על השולחן למרות שאם היה כעת יום חול היה ניתן לאכול רק ביצה באפר.

אך ישנה סיבה נוספת להזכרה של סעודת שלמה בשעתו, ביום זה. שכן שלמה המלך לאחר שבנה את המקדש התחתן עם בת פרעה בלילה שלפני חנוכת הבית. מכיוון שלמחרת הוא הגיע באיחור והעם התפזר, נדחה מעמד חנוכת הבית בעוד אחד עשר חודשים מחודש מר-חשוון לחודש תשרי.

על הלילה ההוא למדו אותנו חז"ל, יצא הקצף בכך שנעץ גבריאל המלאך קנה בים והוא העלה שרטון שעליו נבנתה לבסוף רומי- שהחריבה את הבית בשנית[1].

ואמר הנביא "כי על אפי ועל חמתי הייתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה ועד היום הזה להסירה מעל פני[2]", שכבר מהיום בו העיר הייתה אמורה להיחנך כבר היא נחשבה כחרבה בעיני ה'[3].

לאחר אותו היום, בשנה שאח"כ חנך שלמה את הבית ברוב פאר והדר ומני אז היה מאכל שולחנו מלא כל טוב, עד כדי כך שמלכת שבא התפלאה אף מהלבוש של המשרתים העומדים בפני המלך שלמה בסעודה.

למרות ריבוי המאכלים, הייתה זו ארוחה שאין שלום בה, כיוון שהעיר ירושלים כבר נחשבת כשרופה- בעיני ה'.

מעין זה אנו עושים בסעודה שלישית בשבת זו. אנו יכולים להעלות כל מעדני עולם על השולחן אך נחשב לנו הדבר כסעודת שלמה בשעתו- בשעה בה כעס הקב"ה על מעשיו. וכך ביום ובשעה בו החל החורבן אנו אמנם אוכלים כרגיל כיוון שזו שבת אך עלינו לדעת שזה מעין מה שארע עם שלמה.

יחד עם זאת יש בדבר זה גם נחמה לישראל.

כאשר רבי עקיבא הלך עם חבריו לאחר החורבן, הם הגיעו עד להר הצופים שם הם קרעו קריעה על חורבן הבית שנגלה לעיניהם משם[4].

לאחר מכן החכמים התקדמו עד להר הבית שם הם ראו שועל היוצא מהמקום בו עמד קודש הקודשים- הם התחילו לבכות ואילו ר"ע התחיל לשחק.

לאחר המו"מ בין החכמים לר"ע אודות הבכי והצחוק, מצליח ר"ע לנחם אותם בכך שאומר להם שישנם עדים נאמנים אוריה הכהן וזכריהו בן יברכיהו, המעידים עניין אחד- את החורבן והבניין.

אוריה התנבא בימי בית ראשון- "ציון שדה תחרש" והר הבית יהיה שומם לחלוטין, ואילו זכריה התנבא על שיבת ציון- "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים... ילדים וילדות משחקים ברחובותיה". ומכיוון שהם נחשבים כעדים ועדות לא יכולה להיחלק לשתיים אזי כאשר התקיימה הנבואה של אוריה אות הוא שגם נבואת זכריה תתקיים.

דבר זה ניחם אכן את החכמים והם אמרו לר"ע בלשון הזאת- "עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו".

אך כיצד יתכן הדבר שיש כאן עדות אחת, הרי אוריה התנבא על בית ראשון ואילו זכריה מדבר על בית שני, ואין כאן שני עדים לכאורה, שיעידו שניהם על אותו הדבר בדיוק?

רבי עקיבא הראה לחבריו כיצד הדרך בה הם התנהלו היא היא העדות שהנבואות הם עניין אחד.

באותו הזמן שיש חורבן ולכן גם ר"ע קורע את בגדו, ישנה גם הגאולה והבניין שכן הנה החכמים מתהלכים באותו הר חרב ושומם.

כך שלמרות החורבן ישנו בנין, ויחד עם הבניה אנו תחת השפעת החורבן.

כאשר אוריה הכהן מתנבא שהר הבית יהיה שומם ושועלים יהלכו בו, מעיד יחד אתו זכריה שבאותו פרק זמן ישבו זקנים ויתהלכו באותם רחובות, דבר שלא קרה בסוף ימי בית ראשון אז העיר הייתה שוממה לחלוטין ולא עבר בה אדם.

בעוד שבסוף ימי בית שני ועד ימינו אנו, לא פסקה ישיבת ישראל על אדמתם ויהודים היו בירושלים בכל הדורות, יחד עם חורבן הבית ושוממות היכל ה'.

כעת מובן מדוע הם עדים נאמנים- שכן העדות היא על שני הדברים גם יחד. עין בוכה ועין צוחקת.

החכמים שהלכו עם ר"ע ידעו את הפסוק הזה אך הם התקשו כיצד ניתן להגדירם כעדים למרות שכל אחד מעיד על פרק זמן אחר, ולאחר שהסביר להם ר"ע כיצד היא העדות הזו הם התנחמו.

לולי שהיו החכמים בוכים לא היה יודע זאת ר"ע, שאף הוא התקשה בכך. אך אחרי שהם התחילו לבכות הבין ר"ע שכעת זה גם זמן שחוק וזו היא העדות הנאמנה.

וכך גם בסעודה שלישית השנה אנו בעין אחת רואים את סעודת שלמה וגדולתה של ירושלים ובעין השנייה אנו מבחינים במה שטרם הושלם בה- בניין בית הבחירה.

מעין זה אומר משה בפרשה "ויהי כאשר תמו כל הדור ההוא- וידבר ה' אליו[5]". יחד עם מות כל הדור ההוא שנשא את ענשו במדבר באים בני הדור החדש לקראת כניסתם אל הארץ ולכן שב הקב"ה ומאיר פניו למשה ומייחד הדיבור עמו[6].

גם אנו זוכים בשבת שכזו למילוי שחוק כשחוקו של ר"ע הרואה את הנולד הוא המשיח שזמן יציאתו לעולם החל בדיוק בזמן הזה.

ומי ששיכן שמו בבית הזה ישוב וישרה שכנתו בתוכנו בימינו.

1 - "אר"י אמר שמואל, בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בה שרטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי"- שבת עט

2 - ירמיהו לב, לא

3 - מעין זה אמרו חז"ל שהקב"ה אמר לנבוכדנצאר- בית שרוף שרפת קמח טחון טחנת- "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחינת"- סנהדרין צו:

4 - "שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת עכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן לכך אני מצחק דכתיב "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו", וכי מה עניין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתוב "לכן בגללכם ציון שדה תחרש" וגו' בזכריה כתוב "ועוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים". עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתייירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו".

5 - דברים ב, טז- יז

6 - אבל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפ' (זו) וידבר אלא ויאמר ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד עמו הדבור בל' חבה פנים אל פנים וישוב הדעת ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל- רש"י שם

מדוע הקדים משה בתוכחתו את מעשה קורח לחטא העגל

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת דברים (א' א') כתוב: וחצרות ודי זהב: פירש רש"י: "וחצרות - במחלוקתו של קורח, ודי זהב - הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם".

בספר מרפסין איגרי הקשו: מדוע הקדים משה בתוכחתו את מעשה קורח לחטא העגל, הרי בסדר הדברים מעשה העגל היה לפני חטאם של קורח ועדתו?

א תירצו שם: במדרש תנחומא (פרשת שופטים) מבואר: כי כל זמן שבני ישראל מאוחדים, ואין בהם פירוד ומחלוקת, הקב"ה מוחל להם על עוונותיהם, אפילו על חטא עבודה זרה.

הרי שחטא העגל, אף שהיה בו עבודה זרה, כל זמן שהיו בני ישראל מאוחדים, הקב"ה היה מוחל על כך, ולא היה תובע אותם, ושוב לא היה משה צריך להוכיח אותם על חטא העגל.

אך מאחר וקורח וכל עדתו עוררו מחלוקת בישראל, הרי שהם גרמו בכך שחטא העגל לא יתכפר והקב"ה לא יסלח עליו, שהרי במקום שיש מחלוקת אין הקב"ה מוחל על עוון עבודה זרה. לכך הקדים משה בתוכחתו את החצרות - מחלוקת קורח ועדתו, לדי זהב - חטא העגל, משום, שרק בגלל המחלוקת יש בכוחו להוכיחם על חטא העגל, ואלולא היתה מחלוקת בישראל גם על חטא העגל לא היה מוכיחם.

ב תירוץ נוסף תירצו שם בשם בעל ה"קיצור שלחן ערוך": אילו משה היה מוכיח את ישראל על חטא העגל תחילה, היה לבני ישראל מה להשיב לו על זה, באמרם שאת העגל עשו בגלל שחשבו את משה לאיש אלוקי גדול מאוד, בעל השגות גבוהות, עד שאי אפשר למצוא אדם אחר אשר ימלא את מקומו.

ולכך כשמשה התעכב בשמים, ולפי חשבונם כבר היה צריך לרדת, סברו הם כי צריך לחפש לו ממלא מקום. אך מכיון שאין אפשרות לשום אדם ילוד אשה למלאות את מקומו של האיש האלוקי, לכך בקשו לעשות עגל לאלוהים אשר ילך לפניהם.

בא משה והקדים להוכיחם על מחלוקתו של קורח, אשר אז אמרו: "כי כל העדה כולם קדושים" (במדבר טז, ג), ופירש רש"י שם: "כולם שמעו דברים בסיני". נמצא אם כן, שהם לא חשבו את משה לאיש מורם מכל העם אשר לא ימצא כמוהו, או אז שוב אפשר להוכיחם על חטא העגל בלא שיהיה להם אפשרות לתרץ את עצמם.

ג עוד תירצו בשם מהרי"ל דיסקין שליט"א: לפני שמשה הוכיחם על מעשה קורח, לא היה יכול להוכיחם על מעשה העגל. זאת על פי דברי המדרש (שמות רבה פרשה מג), שמשה רבינו בבואו לבקש מהקב"ה למחול לישראל על חטא העגל, אמר לו: "רבון העולם, כך אמרתי בסיני אנוכי ה' אלקיך, אלוקיכם לא נאמר, לא לי אמרת? שמא להם אמרת ואני הטיתי את הדיבור!".

הרי שלפי טענת משה עם ישראל כלל לא שמע את הדיבור של אנוכי ה' אלוקיך, מאחר וזה נאמר רק למשה ולא לכל ישראל, ושוב אין משה יכול להוכיח את עם ישראל על חטא העגל. לכך הקדים משה בתוכחתו את מעשה קורח, שבו בני ישראל אמרו: "כי כל העדה כולם קדושים" (במדבר טז, ג), ופירש רש"י: "כולם שמעו דברים בסיני וכו', לא אתם לבדכם שמעתם אנוכי ה' אלוקיך, כל העדה שמעו", ושוב אי אפשר לומר שבני ישראל לא ידעו מהאיסור לעשות עגל, או אז משה יכול היה להוכיחם גם על חטא העגל.

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

מצוות הבדלה במוצאי שבת שחל בו צום תשעה באב

שאלה: אף על פי שתשעה באב כבר חלף עבר לו, ובעז"ה עד שנה הבא הצום החמישי ייהפך לששון ולשמחה ולמועדים טובים אכי"ר, מכל מקום צריכים אנו לעמוד על האמת ואף על פי שכבר עבר, ולכן רציתי לשאול את הרב אודות שאלה הלכתית שהתחבטנו בה בצום תשעה באב העבר.

אשתי שתחי' בשלבי הריון מתקדמים ומאחר ובמהלך הצום החלה לחוש שלא בטוב הורה לה הרב שלא להמשיך לצום אלא לשבור את הצום ולסעוד סעודה.

אלא שלא הספקנו לשאול את הרב האם היא צריכה לעשות הבדלה לפני האכילה שהרי צום תשעה באב השנה יצא ביום ראשון לאחר השבת, והיה נראה לנו פשוט שאדם הנזקק לאכול ביום הצום צריך להבדיל קודם אכילתו, ורק הצמים את כל הצום משתהים עם מצוות ההבדלה עד מוצאי הצום.

ואכן ראינו בספרי ההלכה שאדם חולה שאינו צם צריך להבדיל קודם אכילתו, אמנם תלמיד חכם אחד אמר לנו שאם מדובר באישה הזקוקה לשבור את הצום מחמת הריונה או כל סיבה רפואית אחרת, אינה צריכה להבדיל אלא תאכל בלא הבדלה, ושונה דינה של אישה הנזקקת לאכול מדינו של גבר חולה הנזקק לאכול.

אנחנו לא הצלחנו להבין חילוק זה ואותו תלמיד חכם גם לא ידע לבאר את פסקו אלא הסביר שכך הוא שמע מפי מורה הוראה, וסמכנו על הוראתו ואשתי שתחי' אכלה ללא הבדלה.

לאחר הצום כשניסינו קצת לברר דבר זה, התברר כי אין הדבר פשוט כל עיקר ויש בזה דעות שונות, אבל לא הצלחנו להבין את צדדי השאלה בעניין זה, ופונים אנו אל כבוד הרב אם יוכל לבאר פרשה זו באר היטב.

תשובה: אשתדל לבאר פרשה זו.

מצוות הבדלה במוצאי שבת שחל בו תשעה באב

יש צורך להתחיל בכך שיש מחלוקת בין רבותינו הראשונים האם יש בכלל מצווה להבדיל את השבת **על הכוס** כאשר צום תשעה באב חל במוצאי השבת, יש מהראשונים[א] הנוקטים שאין מצוות הבדלה על הכוס נוהגת במקרה כזה וכמה טעמים נאמרו בדבר עיין בהערה[ב], ויש מהראשונים[ג] החולקים ונוקטים שמצוות ההבדלה קיימת ועומדת, אך מכיוון שאי אפשר לשתות את הכוס בגלל הצום, נקיים את מצוות ההבדלה במוצאי הצום כלומר - אור ליום ב'.

להלכה נפסק[ד] כדעה השנייה, שיש מצוות הבדלה גם בשבת כזו, ומבדילים בתפילה במוצאי שבת באמירת 'אתה חוננתו' ובמוצאי הצום (ביום א' בערב) מבדילים על הכוס[ה].

ואכן כתבו הפוסקים[ו] שחולה אשר איננו צם, חוזר הדין שצריך להבדיל במוצאי שבת מאחר והוא אכן יכול לקיים את מצוות ההבדלה על הכוס, ואדרבה יהיה אסור לו לאכול קודם ההבדלה, כפי שההלכה מורה בכל מוצאי שבת שאין לאכול קודם ההבדלה[ז].

אישה שאינה צמה

ועתה נדבר אודות אישה אשר איננה צמה אם צריכה היא לעשות הבדלה קודם אכילתה, הנה יש מהפוסקים אשר נקטו כפי שהורה לך אותו תלמיד חכם, שאין אישה זו צריכה לעשות הבדלה על הכוס במקרה כזה מכח 'ספק ספיקא', ואבאר -

מחלוקת ראשונים אם אישה חייבת במצוות הבדלה

יש לדעת שנחלקו הראשונים האם אישה בכלל חייבת במצוות ההבדלה בכל מוצאי שבת, שיש שנקטו שמכיוון שההבדלה היא מצוות עשה שהזמן גרמא - נשים פטורות, ויש שנקטו שמאחר ומצווה זו שייכת למצוות השבת, הרי כלל בידינו שלכל מצוות השבת - איש ואישה שווין, והשולחן ערוך[ח] הביא את ב' הדעות.

והנה במוצאי שבת רגילה וודאי שאישה מקפידה לקיים את מצוות ההבדלה, שהרי מדברי השולחן ערוך מבואר להלכה שפסק[ט] שנשים חייבות בהבדלה וזה פשוט.

חיוב נשים במצוות הבדלה במוצאי שבת שחל בו תשעה באב

אמנם בשבת כזו שצום תשעה באב חל במוצאי השבת, הנה אם האישה צמה, אם כן במוצאי הצום כשהבעל (או האבא) מבדילים, גם היא מקשיבה להבדלה ויוצאת בכך ידי חובה לשיטות המחייבות, אך באופן המדובר בשאלה שהיא לבדה זקוקה לאכול במהלך הצום, יש מהפוסקים[י] שנקטו שאין לה לעשות הבדלה, ויכולה היא לאכול ללא הבדלה מכח ספק ספיקא, ספק שמא הלכה כראשונים הפוטרים נשים ממצוות ההבדלה באופן כללי, ואף אם נשים חייבות במצוות ההבדלה, שמא הלכה כדעת הראשונים הנוקטים שאין כלל מצוות הבדלה במוצאי שבת שחל בו צום תשעה באב כמבואר לעיל[יא].

ההוראה הלכה למעשה

זהו ההסבר לאותו פסק ששמעתם מפי התלמיד חכם, אמנם יש לדעת שלא כך היא ההוראה המקובלת בקרב פוסקי ההלכה[יב], אלא יש לה לשמוע הבדלה קודם אכילתה, ויעשה הבעל הבדלה עבורה[יג], והיא תטעם מהכוס ובכך יוציא אותה ידי חובה וגם יוכל לצאת

בעצמו ידי חובה בהבדלה זו[ד].

אמנם לבני ספרד, יכולה היא לעשות לכתחילה הבדלה בעצמה ואינה צריכה שהבעל יעשה הבדלה עבורה[טו].

מקווים אנו ששאלה זו לא תהיה בגדר הלכה למעשה, והצום החמישי ביחד עם שאר צומות החורבן יהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לכל בית ישראל!

א - רמב"ן מובא בראי"ש פרק ד' של מסכת תענית סימן מ'.
ב - עיין שם בדברי הרמב"ן, שכיוון שאי אפשר להבדיל בצאת השבת מאחר ואי אפשר לטעום מהכוס אם כן אין צורך להבדיל גם במוצאי הצום והרי זה דומה לחיגר שהתרפא, ועוד שיש מאן דאמר שאפשר להבדיל רק במוצ"ש ולמחרת ביום ראשון עד השקיעה ולא יותר, ועוד שמבואר בגמרא שהבדלה על הכוס תלויה בעשירות, ובמוצאי שבת שחל תשעה באב כולנו עניים מרודים.
ג - בה"ג מובא בראי"ש שם וכן הסיק הרא"ש כדעת הבה"ג שמכיוון שאפשר להבדיל עד יום שלישי יש להבדיל באור ליום ב', ואף למ"ד שאפשר להבדיל רק עד יום ראשון בשקיעה, זה באופן שהיה אפשרות להבדיל ביום ראשון, ואין זה דומה לחיגר שהתרפא שכאן הוא חייב בעצם והזמן מונע ממנו.
ד - שו"ע סימן תקנ"ו.
ה - ההבדלה במוצאי הצום היא ללא ברכת בורא מאורי האש (שאותה יש לברך במוצאי שבת) וללא ברכת בורא מיני בשמים שברכות אלו שייכות רק למוצאי שבת, כמו כן אין עניין לומר את כל הפסוקים בתחילת ההבדלה (הנה קל ישועתי, ולבני עדות המזרח - ראשון לציון וכו') ששייכים רק במוצאי שבת שזה תחילת השבוע לסימן טוב, ולכן ההבדלה היא רק ברכת בורא פרי הגפן וברכת ההבדלה (וכמו כן נראה שאין צריך להקפיד למלאות את הכוס עד הסוף וכדי שישפך ממנה כמו שנוהגים בכל מוצאי שבת - לקיים עניין של כל בית שלא נשפך בו יין כמים אינו רואה סימן ברכה - מאחר וגם עניין זה הוא בפשטות סימן ברכה לתחילת השבוע ואינו שייך בהבדלה ביום ראשון בערב, דומיא דהבדלה דמוצאי יו"ט שאין עושין כן)
ואף חולה העושה הבדלה במוצאי שבת מאחר ואינו צם, יש לומר שאינו צריך לומר את פסוקי הברכה הללו מאחר ואינו זמן ברכה דומיא פסק הרמ"א בסימן תקנ"ט סעיף ב' שלא לומר 'ויתן לך' בתפילת ערבית, כן ראיתי בשם הגר"ש דבילצקי שליט"א (צי"ל) הלכות ומנהגים לט' באב שחל בשבת, וכן הוא בלוח ההלכות והמנהגים (זלזניק) יום תשעה באב תשע"ח הערה 19 וציינו כמ"מ להלכה זו - שו"ת דברי מלכיאל (הוצאת מוסד הרב קוק) ח"ו סימן ט'.
ו - ברכי יוסף סימן תקנ"ו מובא בשערי תשובה שם. ועיין לעיל בהערה הקודמת אודות פסוקי הברכה בתחילת ההבדלה אם יש לו לאמרם.
ויש להסתפק אם חולה שעושה הבדלה במוצאי שבת זו, אם ימלא את הכוס עד הסוף ויותר כדי לקיים עניין 'כל בית שלא נשפך בו יין כמים אינו רואה סימן ברכה' די"ל שבמוצאי שבת כגון זו אין זה שייך, אך יש לחלק בין פסוקי הברכה שהם פסוקים מהתורה ואנו אסורים בלימוד תורה בתשעה באב לבין זה (ועיין לקמן הערה י"ג לגבי ברכת בשמים ובורא מאורי האש)
ז - ובשו"ת שבט הלוי ח"ז סימן ע"ז כתב לעשות את ההבדלה על חמר מדינה ואם א"א אז יעשה על יין (ואם יש קטן בגיל המתאים עדיף להטעים לקטן) וכמדומני שפוסקי ספרד מורים שאפשר לכתחילה לעשות על יין, אמנם מהגרש"א שטרן שליט"א שמעתי שמכיוון שלא ברור מהו חמר מדינה בזמננו (כמו שנקט החזו"א) א"כ יש להבדיל על מיץ ענבים שאינו אסור בסעודה המפסקת אלא מצד המנהג, וכן דעת הגר"א וייס שליט"א (שיעור בשנת תשע"ה בעניין תשעה באב נדחה)
ח - או"ח סימן רצ"ו סעיף ח'.
ט - על פי הכלל 'סתם ויש - הלכה כסתם'.
י - עיין פסקי תשובות סימן תקנ"ז הערה 82.
יא - ואף אם לא נפטור את האישה לגמרי ממצוות ההבדלה על סמך ספק ספיקא זה, מכל מקום לגבי איסור האכילה קודם ההבדלה נסמוך על ס"ס זה, ואת מצוות ההבדלה תקיים במוצאי הצום כאשר בעלה יעשה הבדלה ותצא ידי חובה בהבדלתו ככל מוצאי שבת ומוצאי יו"ט.
יב - אך במקרה שאינה יכולה לשמוע הבדלה מבעלה וכן אינה יכולה לעשות בעצמה מאיזו סיבה שהיא, יכולה להקל עפ"י הנ"ל לאכול ולשתות בלי הבדלה ואת ההבדלה תשמע מבעלה במוצאי הצום.
יג - שמירת שבת כהלכתה חלק ב' פרק ס"ב סעיף מ"ח ואם אין מי שיכול לעשות הבדלה עבורה - תבדיל בעצמה, ועיין לעיל הערה ה' והערה ו' בעניין פסוקי הברכה בתחילת ההבדלה שאין לאמרם ואם צריך למלאות את הכוס עד שישפך ממנה היין. כמו"כ גם חולה שעושה הבדלה במוצאי שבת כגון זו, לא יברך על הבשמים, אבל ברכת בורא מאורי האש יאמר (אם לא שמע כבר ברכה זו בבית הכנסת) ובאשר לאישה המבדילה אם תברך ברכת בורא מאורי האש, כבר דנו בזה רבות בעקבות דברי הבה"ל סוף סימן רצ"ו ד"ה 'לא יבדילו לעצמן' ומ"מ נראה שהמנהג הפשוט שכאשר אישה מבדילה היא כוללת בהבדלתה גם את ברכת בורא מאורי האש וכגבר המבדיל - עיין בזה בספר פסקי תשובות סימן רצ"ו אות כ' הערה 002 (ובספר ילקוט יוסף סימן רצ"ו פסק שאף אישה ספרדיה יכולה לברך ברכת בורא מאורי האש)
ובכלל נח' פוסקי זמננו מה היא הדרך הנכונה באשר לברכת בורא מאורי האש, האם הבעל ישמע ברכה זו בבית הכנסת, ואז הנשים אשר נמצאות בבית יכנסו לספק הנ"ל, או שעדיף שיכוון לא לצאת ידי חובה בבית הכנסת, וכאשר יגיע לביתו יברך ויוציא גם את בני ביתו, עיין בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ז סימן ע"ז, וספר שש"כ פרק ס"ב הערה צ"ח.
ויש להסתפק באופן שיכולה לצום עד הבוקר האם אכן תצום עד הבוקר ותעשה הבדלה רק בבוקר קודם זמן אכילתה, או שמאחר ועדיף טפי להבדיל במוצאי שבת (עיין מגן אברהם סימן תקנ"ו ס"ק ב', וספר פסקי תשובות סימן רצ"ט אות י') ובלא"ה היא לא תשלים את הצום א"כ תקיים מצוות הבדלה כבר במוצאי שבת (וכן יש לדייק מלשון החיד"א בברכי יוסף בשם ת' כנה"ג [מובא בשערי תשובה ריש סימן תקנ"ו] 'חולה שאוכל בתשעה באב יבדיל תיכף במוצאי שבת') ולהלכה נראה שאין לה להבדיל אלא רק כאשר צריכה לשבור את הצום ולא קודם לכן, דכל זמן שיכולה להשתתף בתענית עם הציבור עדיף טפי וכמדומני שכן ההוראה המקובלת בבתי הוראה.
יד - עיין שו"ת שבט הלוי ח"ח סימן קכ"ט בתשובה אל הגרש"א שטרן שליט"א ומה שדן בזה הגרש"א בשו"ת 'שביבי הלוי' שיצא זה עתה לאור (עיין בזה לעיל סימן ע' הערה י')
טו - מאחר והשו"ע בסימן רצ"ו סעיף ח' פסק שנשים חייבות בהבדלה, וא"כ דין הבדלה זו של מוצאי שבת שחל בו תשעה באב אינו שונה מדין הגברים, אך לדעת הרמ"א (שם) שחשש לדעת הראשונים שנשים שפטורות מהבדלה באופן כללי, ובהצטרף דעת הרמב"ן שבשבת כגון זו גם גברים אינם חייבים במצוות ההבדלה - שייך כל נידון זה (ויש שנקטו שאף בת אשכנז תעשה לכתחילה הבדלה בעצמה ועדיף טפי מאשר תשמע את ההבדלה מבעלה שיש בזה כמה עקולי ופשורי)

סיפור לשבת

כלום יש שלום בעולם?

/ דברים משיעורו של הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

שנה נוספת חלפה עברה, ושוב הלב נקרע מכאב, נמס מכך שעדיין לא קרה דבר. בית המקדש עודו שמם וחרב, שועלים מהלכים בו, רומסים את כל הקדוש והיקר לעם ישראל. עוד לא זכינו לתקיעת השופר המיוחלת, עדיין עם ישראל נתון בצרה וישראל למשיסה...

הגלות הנמשכת מוסיפה להעיק על ליבנו. יהודים מתמודדים עם קשיים שונים ומשונים, הלב מסרב להאמין, נחרד מהעובר על נפשות יהודיות. כולנו מחפשים דרך להתחבר לבוראנו, לחוש טוב יותר את קרבת ה', אבל זה כל כך קשה, מורכב ומאתגר, כשאין לנו את המקום בו בחר ה' להשתכן בינינו, את הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עליו.

בתי החולים מלאים ועמוסים, מייסר לראות מה מתרחש בהם. יהודים מתמודדים עם קשיי ילדיהם, כל אחד וסאת

המשך בעמוד הבא...

צרותיו. הפרנסה היא אתגר, הרוגע והשלווה מאיתנו והלאה. והגלות החשוכה מוסיפה ונמשכת, ואין לנו אלא אמונה תמימה שמשיח יבוא כל רגע, אפילו עכשיו, אך עדיין לא זכינו...

שוב אנו מציינים את שלושת השבועות, בהם דגל השמחה יורד לחצי התורן. אין לשמוע קול זמר, כולנו הולכים ומתכנסים אל הכאב והאבל שבחיסרון הגדול. הציפיה והכמיהה ממלאות לבבות, כולנו שואלים מתי נזכה לראות בשוב ה' לציון, מתי עינינו תראינה את מלכותו יתברך גלויה ושופעת, השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם...

חז"ל גילו לנו, כי בית המקדש לא נחרב פעם אחת בלבד, הוא מוסיף ונחרב כל יום, חורבנו מתעצם בכל שעה וזמן, גם עכשיו. 'כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו' - ולצערנו, זה המצב נכון לשעה זו, 'כאילו נחרב בימיו', כאילו עכשיו ממש מאכולות האש משתוללות בהר הבית, משלחות את העם היהודי לגלות הארוכה והעצובה אי פעם.

והשאלה נוקבת, מהדהדת: למה? למה עדיין לא זכינו, למה החורבן הולך ונמשך, הגלות מוסיפה ומעמיקה? וכי לא סבלנו די, וכי עם ישראל לא עבר מספיק? למה אנו נדרשים שוב ושוב לבכות את החורבן הגדול, את האסון הכואב ביותר? עד מתי לגלות הארוכה והמרה הזו, עד מתי נסבול?! מדוע עוד לא זכינו למימוש הנבואה 'מה נאוו על ההרים רגלי מבשר'?

מפתיע לגלות, שהשאלה הזו כבר נשאלה אז, בפי מלאכי השרת. במדרש איכה פ"א נחשף דו שיח כואב במיוחד, בו שאלו מלאכי השרת את הקדוש ברוך הוא, איך יתכן שעם ישראל יוצא לגלות כה קשה ומליאת סבל, איך יתכן שהעם היהודי - העם הנבחר, נאלץ לשתות את כוס התרעלה הגלותית?

והתשובה מחרידה, כך ענה להם בורא עולם: 'כלום יש שלום בעולם?! - הואיל ואין שלום בעולם אין כלום!'

מזעזע: ה' מסכים עם מלאכי השרת, שהגלות היא גזירה קשה מדי, שאיננו צריכים לסבול כה הרבה, שאנחנו בעצם ראויים להיגאל בכל רגע. אבל אין שלום בעולם, יש כל כך הרבה מחלוקות, כל כך הרבה שנאת חינם, כל כך הרבה פירוד לבבות! - איך תבוא הגאולה, איך תשרה הברכה, איך אפשר להעניק לנו קרבת אלוקים כשאין שלום בעולם?!

השלום הוא תנאי נדרש לגאולת עם ישראל, השלום הוא הכלי שיחיש את גאולתנו ופדות נפשנו. וכל עוד אין שלום, כל עוד יהודים מסוכסכים זה עם זה, כל עוד פירוד לבבות שולט בכיפה, כל עוד יש שנאה בין איש לרעהו - הגאולה לא יכולה לבוא, זה מעכב אותה בכח! אבא שבשמים רוצה לגאול אותנו, הוא רק מבקש שנרבה בשלום, שנחיה בשלום, שנוותר, שנכבד, שלא נעמוד על שלנו, שנהיה נחמדים לסובבינו - שנרבה שלום בעולם, וחיש מהר הוא יקום לגאלנו!

הבה ניקח את המסר הזה לימי בין המצרים, בכל הכח והעוצמה. פרשת השבוע פותחת במתנת השלום בה זכה פנחס, וזה הזמן בו כולנו יכולים, זכאים ורוצים לזכות במתנת השלום, לחיות בשלום ובאחווה עם כולם, לכבד, להוקיר, להעריך, לדבר יפה, לוותר, להעניק את הלב לזולת - להרבות שלום בעולם ולקרב את הגאולה!

הבה נבחן היטב עם מי יש לנו חילוקי דעות שהגיעו לטונים צורמים, עם מי יחסינו מעורערים בגלל סכסוכים מטופשים בדרך כלל, עם מי יש לנו מחלוקת או שנאה, ונהיה הראשונים לוותר ולהשכין שלום, ליצור קשר מחודש ומכבד, לפתור בדרכי שלום כל דיון או ויכוח, ולהמשיך קדימה באהבת ישראל.

וככל שנכבד כל יהודי, ככל שנרחיק את השנאה ונקרב אהבת ישראל, ככל שנרבה בשלום בינינו לבין זולתנו ועם כל סובבינו - כך נזכה להרבות שלום ואחווה בעולם, ובכך לקרב את הגאולה השלימה, את שוב ה' לציון ברחמים, את גאולת עם ישראל מכל צרותיו והתגלות מלכות ה' בעולם!

גלגולה של מתנה שגויה

היה זה לפני כחודשיים. לאולם 'וגשל' הוותיק בבני ברק נכנס הרב הנודע הרה"ג ר' חיים זאיד שליט"א, להשתתף בשמחת חתונת קרוב משפחתו. כבר בכניסה ניגש לכספת המתנות והטיל פנימה מעטפת מתנה בסך 500 ש"ח, אך עד מהרה גילה כי לא זו החתונה של קרוב משפחתו, ובירור קצר העלה כי אכן - הקרוב מתחתן באולמי 'היכלי הפאר', ולא ב'וגשל' - האולם בו הוא נמצא עכשיו ובכספתו הניח את המתנה היקרה...

למרות אי הנעימות שבדבר, נראה כי אין מנוס מלקרוא לאחד המחותנים ולבקשו לפתוח את הכספת, על מנת לחלץ את המעטפה היקרה. הוא פוסע אל תוך האולם, ולפתע מתקרב אליו אחד המחותנים - שכנראה הכירו משיעוריו הרבים - וכשכולו שמחה וצהלה הוא מסתער על הרב בידידות: 'כמה שאני מעריך שהרב בא לשמחתי גם בלי הזמנה! כל הכבוד! לא חשבתי להטריח את הרב לבוא לשמחתי - באשר אינני קרוב עמו מספיק, אבל ברוך השם שזכיתי!'

הרב זאיד ניסה להעמידו על טעותו, אך די מהר הבין שזה בלתי אפשרי. המוסיקה רועמת, האולם הומה, המחותן עליז מהאורח המכובד, חבל לנסות להסביר לו... ובעוד הרב מהרהר מה לעשות עכשיו, התקרב אליו גם החתן בעצמו, וחיש קל הוא כבר עומד ומרקד עם החתן במרכז רחבת הריקודים, בחתונה אליה כלל לא הוזמן, רק נקלע אליה בטעות. רק כעבור דקות ארוכות של השתהות וריקודים, מיהר הרב זאיד לאולמי 'היכלי הפאר', לחתונה אליה התכוון להגיע מראש...

המשך בעמוד הבא...

ויהי ממחרת, צלצול טלפון מפתיע מהדהד בביתו של הרב זאיד. על הקו המחותן שכה הופתע אמש מהגעתו לחתונה למרות שלא קיבל הזמנה, והוא מבקש לספר לרב משהו חשוב:

'ראה נא כבוד הרב', סיפר המחותן הנרגש, 'כשראיתי אתמול את הרב נכנס לחתונתי למרות שלא הוזמן, פתאום החלו להתעורר בלבי נקיפות מצפון. כי לפני כמה שנים, היה לי ידיד טוב שהתמסרתי אליו מאוד, עד כדי שסידרתי לו מקום עבודה, ואותו ידיד חיתן בן, ולא טרח לשלוח לי הזמנה, ומאז אני בסכסוך אתו...

אך כשראיתי שהרב מגיע לחתונה גם בלי הזמנה - הבנתי שאולי גם בי מוטלת האשמה, אולי יש מקום לומר שהייתי צריך להגיע לשמחת ידידי גם ללא הזמנה. התקשרתי לאותו ידיד ושברתי קרח של חמש שנים! - כשסיפרתי לו שהרב הגיע לחתונת בני אמש גם בלי הזמנה, ומזה למדתי שהיה עליי להגיע לשמחתו בלי הזמנה... לאחר חמש שנות נתק כואב וסכסוך ארוך, שברנו את המחסומים ודיברנו!

ומה הכי מפתיע בסיפור? - שאותו ידיד סיפר לי, שלמעשה הוא כן שלח לי הזמנה לחתונה, אך היא לא הגיעה עקב שיבושי דואר. אני התחמקתי ממנו כי כעסתי על שלא הוזמנתי, בעוד הוא כועס על שלא באתי! חמש שנים היינו מסוכסכים על שטות כה פעוטה... עכשיו שברנו את השנאה, השלמנו ועשינו שלום, הכל בזכות ביקור הרב בחתונתי ללא הזמנה!'

הרב זאיד התרגש. הוא כלל לא חשב ששלום בין שני ידידים ייצא לפועל כתוצאה ממעשיו, והנה הוא זוכה לראות שהטעות שלו הובילה לשלום היסטורי בין שני ידידים שחמש שנים לא החליפו ביניהם מילה! בלבו הרהר כי היה שווה להשקיע בשלום שכזה 500 שקלים, ואז שאל אותו המחותן:

'אולי תהא השעה הזאת שעת רחמים ורצון? אולי השכנת שלום היא סגולה חזקה להושיעני לעת הזאת? הן יש לי בביתי בן מבוגר בארבע שנים מהחתן שהתחתן אמש, והוא יושב וממתין...' - קולו התרסק והוא פרץ בבכי. 'אולי עכשיו אני יכול לפעול ישועה עבורו?' - שאל המחותן כשניצוץ של תקוה מהול בקולו...

'בוודאי!' - קרא הרב זאיד, 'הן זכית היום לעשות שלום, ואין לך כלי מחזיק ברכה גדול מהשלום. יש לך עת רצון נפלאה מן שמיא לבקש כל אשר על ליבך! בקש מהשם בזכות השלום, ורק אל תשכח לשלוח לי הזמנה לחתונה!' - נפרד ממנו הרב בידידות...

חלפו כמה ימים, והרב זאיד מהלך ברחובה של עיר בבני ברק, ממתין ברמזור שבפינת הרחובות רבי עקיבא ורש"י. לפתע ניגש אליו אדם זר ושואל: 'כבודו הרב זאיד?'

'מודה באשמה!' - השיב הרב בחיוך, 'מי אדוני?'

'נעים מאוד!' - סח הלה, 'כל הכבוד. הצעדים של הרב סוגרים לי תיקים... חמש שנים הייתי מסוכסך עם חבר, ידיד נפש שלי. סכסוך שטותי, על כלום ממש. לפני כמה ימים הוא התקשר אליי במפתיע, וסיפר לי שהיה פגוע על שלא קיבל הזמנה לחתונה שערכתי, אבל לאחר שהרב הגיע לחתונתו ללא הזמנה - החליט להשלים אתי. זה הזמן לומר לרב תודה!'

'אכן כן, גם הוא סיפר לי על כך!' - אמר הרב זאיד, 'התרגשתי שהיתה לי הזכות לפתור סכסוך ישן ומיותר בין שני ידידים. אוסיף ואגלה את אוזניך במה שאמרתי לו - שהשכנת השלום היא עת רצון שמימית, עוד לא מאוחר לנצל את הזכות הכבירה הזאת ולפעול ישועה, עוד לא מאוחר להשתמש במפתח!'

'נפלאו!' - צהל הלה, 'אבקש את ברכתו של הרב בעניין בתי המבוגרת, ועדיין ישועתה אינה נראית באופק. יברכנה הרב שתזכה למצוא את זיווגה בקרוב ממש!'

'כה יתן ה' וכה יוסיף שמחות לרובו!' - בירך הרב בשמחה, 'תעדכן אותי בהישמע מצהלות כלה בקרובו!' - לחץ את ידו ונפרד ממנו בידידות. וכבר ברגע הבא החל להרהר: שמא ואולי יתאים בנו של המחותן לבתו של האיש? אולי יש כאן שידוך שניתן להוציאו אל הפועל?

הרב זאיד שב לביתו, ומיד ניגש לטלפון. בירר על הבן המבוגר, ואחר כך גם על הבת. עוד באותו יום הציע את ההצעה לשני הצדדים, ובשעה טובה ומוצלחת, לפני ימים אחדים, נשברה צלחת בשעה טובה. שני הידידים שהסתכסכו לחינם והשלימו, הפכו למחותנים: בנו של המחותן שזה עתה סיים שבע ברכות, התארס עם בתו המבוגרת של הידיד עמו השלים!

וסיפור זה, אותו שמענו מהרב זאיד בעצמו, מאיר ומבהיר: בראש ובראשונה, הבה נזכור שרוב הסכסוכים והמחלוקות מתחילים מזוטי זוטות, מדברים מגוחכים שמתנפחים למפלצות ענק. התבוננות מעמיקה לתכניה של מחלוקת או שנאה, תגלה מיד שמקור העניין באי הבנה קטנה, בחוסר נעימות, בשיבוש טכני לא משמעותי.

שנית, שבפעולות קלות יחסית, אפשר לחולל מהפך של שלום. נראה את דמותו של הרב זאיד, פוסע לתוך האולם בטעות מוחלטת, ועם זאת, למרות שהפעולה נעשתה בטעות - היא הובילה לשלום היסטורי בין שני ידידים שהפכו ליריבים. על אחת כמה וכמה, שמאמץ משותף, פעולה ממוקדת, רצון כנה ומעשה של ממש - בכוחם לחולל את השינוי המבורך ולהרבות שלום בעולם.

ושלישית, כמה גדול כח השלום, כמה הוא עוצמתי. שני היריבים שעשו שלום, זכו לחגוג שמחה משותפת, השלום הוא שהושיע אותם, ואילו המחלוקת היא שהפרידה ביניהם והרחיקה אותם איש מרעהו, והכי כואב - הרחיקה את כל אחד ואחד מהם מיום שמחתו. בכח השלום להביא ברכות וישועות לעולם, הבה נתרחק מכל מחלוקת, נרבה בשלום, ונזכה בחיי שלום ושלווה שמחים ומאושרים!

שביבים / שאול שיף

והאדמו״ר לא יכרע ולא ישתחווה

זה עתה הגיע האדמו״ר מקלויזנבורג - צאנז צוק״ל לארה״ב ומיד החל בהקמת מוסדות תורה לילדים ונוער. אחד מחסידיו הכיר לו עשיר מופלג שידיו היו פתוחות למעשי צדקה וחסד. הוא הובא לחדרו של האדמו״ר, שהתעניין במעשיו של העשיר ובקורות חייו. הלה שמח על ההתעניינות וסיפר על בית ילדותו, על צעדיו הראשונים בתחום העסקים ועל הצלחתו הפורחת. לאחר מכן הוסיף והתהדר בעזרתו הכספית הרבה למוסדות תורה שונים. ניכר היה עליו כי הוא שבע-רצון מעצמו. ״כמה מזמנך אתה מקדיש מדי יום לעסקיך?״, התעניין האדמו״ר. ״אה... מעט מאוד״, השיב העשיר בחיוך מאוזן לאוזן. ״יש לי מנכ״לים טובים ואנשי-שטח מסורים; הם עושים למעני את רוב העבודה. היום אני יושב וקוטף את פירות השקעתי בשנים עברו״. ״יוצא אפוא שיש בידיך הרבה מאוד זמן פנוי״, העיר האדמו״ר. ״אכן״, הגיב העשיר, ״ממש מעין עולם הבא״... ״וכיצד הינך מנצל את זמנך הפנוי?״, תהה האדמו״ר. ״אממ... נהנה מהחיים״, השיב הגביר בסיפוק גלוי, שוכח לרגע לפני מי הוא יושב. ״בעיקר נח ומטייל״... מנימת דבריו של האדמו״ר ניכר היה כי הוא נדהם למדי מתשובת איש-שיחו. ״ראה נא״, פנה אל הגביר בטון רך. ״הרי אינך צעיר לימים. בגיל שלך מותר כבר להתחיל לחשוב גם על הנשמה ועל אחרית-דבר... אתה בוודאי מאמין בקב״ה ובעניין של שכר ועונש. עליך אפוא לזכור היטב, לא רק ׳מאין באת׳ אלא גם ׳לאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון׳...״. הגביר התקשה לשאת את דברי המוסר שהשמיע באוזניו האדמו״ר. הוא ניסה להציל את כבודו ולומר משהו בזכות תרומותיו רחבות-ההיקף למוסדות תורה ובדבר השותפות ההיסטורית בין ישכר לזבולון. אבל האדמו״ר לא קיבל את הסבריו. בסערת רוחו אף החריף את נימת תוכחתו. ״אם אתה סבור שבשכר נדבותיך למוסדות התורה יושיבוך בגן-עדן לצד תלמידי-החכמים והצדיקים, טועה הנך טעות מרה...״, אמר לגביר הנדהם. ״על כל רגע ורגע שאדם יכול לשבת ולעסוק בתורה ובמצוות והוא איננו עושה כן, עתיד הוא לתת את הדין! ייתכן בהחלט מצב שבו יהודי שתרם מכספו ללומדי התורה, לא יזכה לחזות במו עיניו באותם לומדי תורה בזכותו, בשעה שהם עצמם ישבו בגן-עדן וייהנו מזיו השכינה, שכן הוא עצמו ייאלץ לבלות את זמנו בגיהינום!״... סוף-דבר היה שאותו גביר יצא מעל פניו של האדמו״ר כשהוא סר וזעף. על תרומה למוסדותיו ברור שכבר לא היה אפילו מה לדבר...

״אסביר לכם את פשר הנהגתי...״, פנה האדמו״ר מיוזמתו אל מקורביו. ״הן לא בשביל עצמי זקוק הנני לכסף. צריך אני לו כדי להרבות תורה וכבוד שמים בעולם. ובכן, מי זה אמר כי מוטלת עליי האחריות אך ורק לבחורים בישיבה ופטור אנוכי מלדאוג ליהודי אומלל זה המבלה את כל חייו בעסקי הבל ורעות רוח?!״. הוא התעטף לרגע קט במחשבותיו ומיד המשיך. ״ובכן, אינני משלה את עצמי לחשוב כי בעקבות דברי התוכחה הקצרים שהשמעתי באוזניו ישנה האיש את דרכו מהקצה אל הקצה ומעתה והלאה יתחיל לשקוד על התורה ועל העבודה... ובכל זאת, אם עד עתה יהודי זה חי בדמיונות שווא והאמין בכל ליבו כי דרכו תובילהו לגן-עדן, אולי בזכות דברי הנוקבים, יתפוס את עצמו ויתקן משהו במעשיו. וגם אם יוסיף לחיות את חייו כמו עד עתה, ייתכן כי רגע אחד לפני ׳יציאת הנשמה׳ ייזכר בתוכחתי ויהרהר בתשובה אמיתית. אם כך אכן יקרה, הכול היה כדאי. דעו לכם, כי התעוררות פורתא זו יקרה היא בעיניי יותר מכל הכספים והנדבות שהיינו צפויים לקבל מידיו״... האזינו המקורבים לדברי האדמו״ר ופיהם נאלם דום. זה היה בשבילם שיעור מאלף לכל החיים. שבועות מספר לאחר מכן הגיעה אל כתובתו של האדמו״ר בוויליאמסבורג מעטפה ובתוכה המחאה על סכום גדול, נדבת הגביר הנזוף. ״רואים אתם?״, אמר האדמו״ר למקורביו, ״גם את הכסף לישיבה לא הפסדנו״.

(מתוך הספר ׳בין הדגים לזמירות׳ מאת הסופר החסידי הרב זלמן רודרמן שיחי׳)

בין כבוד אמיתי למדומה

שאלה מעניינת, אחת מני רבות, התעוררה בעקבות הפגנת יוצאי אתיופיה לפני מספר שבועות, שיצרה כזכור פקקי התנועה רבים. וכך סיפר מגיד המישרים הגאון רבי שלמה לוינשטיין בשיעורו:

באחת החתונות שהתקיימה באותו ערב, נתקע הרכב של התזמורת בפקק ובושש מלהגיע, בעוד באולם הסמוך בו התקיימה חתונה נוספת, יצאו אנשי התזמורת מוקדם יותר, וכך הספיקו להגיע מבעוד מועד.

משמע בעל השמחה השכן על המצב העגום השורר באולם הסמוך, נגע ללבו צערם של החתן והכלה, ואז צץ במוחו רעיון נפלא - מדוע שהתזמורת בשמחה שלו, לא תוכל להישמע גם באולם השני? וממחשבה למעשה, עד מהרה נמשכו חוטים בין שני האולמות, ומערכת ההגברה באולם השני החלה להשמיע גם היא את נגינת התזמורת שבאולם הראשון, וכך רקדו באי שתי החתונות לקול אותם צלילים ואותם שירים, והשמחה היתה שלימה.

והנה באמצע החתונה הגיע ראש הישיבה של החתן לאולם הראשון, כאשר מיד עם בואו החלה התזמורת לפצוח בניגון המקובל ״ימים על ימי מלך תוסיף״. בדיוק באותו רגע באולם השני, נכנס דודו הזקן של החתן והחל לרקוד עמו במרכז מעגל הריקודים. ואז, כאשר שמע את התזמורת פוצחת בניגון ״ימים על ימי מלך״, התרגשותו לא ידעה גבול... הוא היה סבור כי הניגון מושר לכבודו, ולא ידע על כל מה שהתרחש, וכי הניגונים המושמעים באולם זה הם של התזמורת מהאולם הסמוך.

אולם לטעות המשעשעת הזאת היתה השלכה רצינית... הדוד הזקן, שהיה נרגש כולו, יצא מגדרו, ובמקום לתת צ׳ק על סך 500 שקלים כהרגלו, כמתנת נישואין לאחיינו, רשם צ׳ק על סך 5000 שקלים והגישו לזוג הצעיר! החתן המופתע הבין מיד מה קרה כאן, ומה פשר הנדיבות הגדולה, ובליבו התעורר ספק - האם אכן מותר לו לקחת את הצ׳ק הנכבד? והרי לאמתו של דבר השיר לא היה לכבודו של הדוד הזקן, אדרבה, הציבור שמסביב היה משועשע מכך

שהדוד סבור שהשיר הוא לכבודו...
הרב לוינשטיין, שאליו פנה החתן בשאלה, ניגש לשאול בדבר את אחד מפוסקי הדור שליט"א, שהשיב לו כי אין חשש להשתמש בכסף. והנימוק? מעניין במיוחד ומעורר מחשבה: בעולם הזה, גם כבוד 'אמיתי' לכאורה, אינו אמיתי, אלא מדומה. ואם כן אין כל נפקא מינה בין כבוד שנראה אמיתי לכבוד של טעות...

מחיצת בני אדם

/ הרב ישראל ליוש

יהודי נכבד הדור פנים, נכנס לבית הכנסת המרכזי בישוב 'קוממיות', לתפילת שחרית של יום שבת. "באת להשתתף בשמחה?" - שאל אותו אחד המתפללים. - "אכן, אני ידיד קרוב של בעל השמחה!" "והיכן אתה מתארח?" - הוסיף היהודי להתעניין. - "במושב הסמוך 'חזון יחזקאל!'" "עכשיו באת מחזון יחזקאל?" - שאל היהודי בתמיהה. - "כן, מדוע אתה כה מתפלא? זה מרחק ממש לא גדול!" "אכן, המרחק אינו גדול, אבל יצאת חוץ לתחום...!" האורח, יהודי בר אוריין, בקי ומדקדק בהלכות, מתגורר בבני ברק, ובדרך כלל אינו יוצא מן העיר בשבת. כשהחליט לצאת מ'חזון יחזקאל' ל'קוממיות' הסמוכה לה מאוד, כלל לא העלה בדעתו שיש בזה איסור תחומין. עתה כששמע ע"כ מתושב היישוב, נחרד... לאחר שבירר את הדברים אצל רב המושב הגאון רבי מנחם מנדל מנדלסון זצ"ל, שאישר כי אכן תחום שבת מ'חזון יחזקאל' ל'קוממיות' מסתיים בככר שלפני בית הכנסת, הבין כי עתה עליו להישאר בבית הכנסת כל השבת, ובמוחו החלו מתרוצצות מחשבות על דאגת בני משפחתו הממתינים לו ב'חזון יחזקאל'. אלא שאז החליט היהודי השוגג ללמוד הלכות תחומין, "בכך" - הרהר - "אכפר מעט על שגגתי!" בלימודו, מצא רעיון שעל פיו יוכל לחזור לדירתו ב'חזון יחזקאל', ע"י שיעשו לו מחיצה של בני אדם, והוא יילך ביניהם אל תוך התחום. האורח הציע את הרעיון לרב מנדלסון, ולאחר העיון פסק שאמנם בסי' שס"ב נפסק שהתירו לעשות כך רק בשעת הדחק, אך כיון שבני משפחתו ידאגו לשלומו, הרי זה שעת הדחק. בסיום התפילה, פנה הרב למספר אנשים ואמר להם שמשום כבודו של האורח יש ללוותו לפחות עד הכיכר שלפני בית הכנסת. הרב לא גילה להם שהם משמשים כמחיצה עבור האורח, שהרי כך נפסק בשו"ע שמחיצה ע"י בני אדם הותרה, בתנאי שהם לא ידעו שהם משמשים כמחיצה, כדי שלא יבואו לזלזל באיסורי שבת. מאותה סיבה הרב עצמו לא היה אחד מאנשי המחיצה, ורק דאג שיילכו בצפיפות מבלי שיהיה הפסק ביניהם.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי